

ETUSIVU
UUSIN NUMERO
ARKISTO
LEHDESTÄ
UKK
KIRJOITTAJALLE
LINKKEJÄ
in English
HOME
NEWEST ISSUE
ARCHIVE
ABOUT
FAQ
WRITER'S GUIDE
LINKS
in Finnish
KIRJOITTAJAKUTSU/CALL FOR PAPERS

Anni Wallenius

Sosiaalinen digitaalinen valokuva – haaste ja mahdollisuus museoille

Sosiaalisen median valokuvakulttuurien, ”sosiaalisen digitaalisen valokuvan” tallentaminen haastaa museoiden ja kuva-arkistojen kokoelmatyön toimintaperiaatteita ja käyttäntöjiä. Millaisia muutoksia työtapoihin ja yleisösuhteeseen tarvitaan? Miten julkisin varoin ylläpidettävät kuvakokoelmat voisivat paremmin kuvastaa yhteiskunnan monimuotoisuutta ja olla relevantteja laajemmille yleisöille? Somekuva on luonteeltaan monella tavalla erilainen kuin museoiden perinteisesti tallentamat valokuvat – mutta sillä on huima potentiaali kokoelmien moniäänisyyden lisääjänä, jos vain muistiorganisaatiot ovat tilanteen tasalla.

Suomen valokuvataiteen museo on ratkonut näitä kysymyksiä kolmivuotisessa pohjoismaisessa hankkeessa, kumppaneinaan Nordiska museet ja Stockholms läns museum Ruotsista, Aalborgin kaupunginarkisto Tanskasta sekä Tukholman yliopiston Sosiaaliantropologian ja Visuaalisen kulttuurin ja estetiikan laitokset.

Mikä ”sosiaalinen digitaalinen valokuva”?

Valokuvan käyttökulttuurit ovat koko valokuvauksen historian ajan muuttuneet ja kehittyneet käsi kädessä valokuvan teknologisten muutosten kanssa. Digitaalisen valokuvauksen yleistymisen oli merkittävä muutoskohta, mutta ehkä vieläkin suurempi murros oli kameralla varustettujen älypuhelimien ja sosiaalisen median yleistymisen. Merkittäviä käännekohtia ovat olleet Apple iPhone'n tulo markkinoille vuonna 2007, Facebookin lanseeraus vuonna 2006 ja Instagramin vuonna 2010.

Sosiaalisessa mediassa jaettavat valokuvat ovat luonteeltaan perinteistä, analogista valokuvaa moniulotteisempia. Valokuvilla on aina ollut sosiaalinen ulottuvuus, mutta sosiaalisen median aikakaudella se on korostunut. Suuri osa sosiaalisen median palveluissa jaetuista ”sosiaalisista valokuvista” on ensisijaisesti kommunikatiivisia: usein valokuvan rooli on korvata sanallinen viesti. Merkittävä uusi ulottuvuus somekuvan olemuksessa on myös sen verkottuneisuus. Sijaintitiedot, tunnisteet (hashtagit), emojiit ja kommentit liittävät valokuvat merkitys- ja vuorovaikutusverkostoihin, jotka laajenevat globaaleiksi ja ovat jatkuvassa muutoksessa. Some ei koskaan pysähdy eikä somekuvan merkitys tule koskaan valmiiksi.

Somekuva ja kuva-arkistot – Haasteita ja mahdollisuuksia

Nykyään valokuvia tuotetaan enemmän kuin koskaan, mutta kuvien elinkaari on lyhentynyt merkittävästi. Yleensä älypuhelimella kuvatut kuvat tallennetaan vain puhelimen muistiin tai kopioidaan automaattisesti pilvipalveluihin. Puhelin hajoaa, pilvipalvelun käyttäjätunnus unohtuu, kuukausimaksu jää maksamatta tai palvelu lopetetaan – kaikki todellisia uhkia, jotka saattavat nopeasti pyyhkiä pois kokonaisia henkilökohtaisia kuva-arkistoja.

Museoiden valokuvakokoelmat, valokuvataidetta lukuun ottamatta, karttavat yleensä lahjoituksin. Yksityiset henkilöt, erilaiset yhteisöt ja yritykset etsivät kuva-aineistolleen uutta pysyvää kotia yleensä silloin, kun niillä itsellään ei ole kuville enää käyttöä. Usein kuvien tuottamisen ja niiden museokokoelmiin päättämisen välillä kuluu vuosikymmeniä, joskus jopa yli vuosisata. Digitaalisten kuvatiedostojen aikana tällainen työtapo ei ole enää kestävä.

Toisaalta aina saatavilla oleva, henkilökohtainen kamera on paitsi lisännyt kuvaamista ja otettujen kuvien määrää myös muuttanut sitä, mitä pidämme kuvaamisen arvoisena. Älypuhelimien kameroilla tallennetaan nykyään kaikkia ihmisen elämän osa-alueita. Sosiaalinen media on nykyisin myös alusta monille sosiaalisille, kulttuurisille ja poliittisille ilmiöille. Poliittista kampaniaa käydään Facebookissa, identiteettiä rakennetaan Instagramissa, nuorisokulttuuri etenee uudelta alustalta toiselle. Sosiaalinen media tarjoaa muistiorganisaatioille lukemattomia mahdollisuuksia tallentaa nykykulttuuria ja -yhteiskuntaa moniäänisesti.

Pohjoismaisessa Collecting Social Photo -hankkeessa toteutettiin yhteensä 11 tapaustutkimusta, joissa hankkeen museot ja arkisto tutkivat käytännössä somekuvan ja siihen liittyvien merkitysten ja käytäntöjen tallentamista eri menetelmin. Tallennushankkeita toteutettiin kolmen pääteeman – paikat, tapahtumat ja käytännöt (practices) alla. Hankkeissa tallennettiin muun muassa ruotsalaista MeToo-liikettä, Aalborgin kaupungin jouluperinteitä, Södertäljen asukkaiden Instagram-kuvia sekä suomalaista visuaalisen sosiaalisen median esihistoriaa ja nykypäivää Irc-gallerian ja Instagramin muodossa.

Irc-galleriaa muisteltiin Suomen valokuvataiteen museolla järjestetyssä Irc-galleria -illassa. Kuva: Karl Ketamo, 2017. Suomen valokuvataiteen museo.

Some ei odota – tallennusta tässä ja nyt, yhdessä

Tallennusprojektien myötä karttui tietoa sekä sosiaalisen median kuvakulttuurien moninaisuudesta että toimivista tallennusmenetelmistä. Nämä oivallukset koottiin yhteen kuva-arkistoalalle suunnattuihin suosituksiin ja työkalupakkiin, joka julkaistaan huhtikuussa 2020 osana hankkeen tuloksia kokoavaa antologiaa ”Connect to Collect – Approaches to Collecting Social Photography in Museums and Archives” (toim. Kajs Hartig & Paula Uimonen, kustantaja Nordiska Museet).

Keskeinen johtopäätös on, että sosiaalisen median kuvia tallennettaessa parhaaseen tulokseen päästään, kun tallennustyö tehdään yhdessä kuvaajien ja kuvien käyttäjien kanssa. Museoiden on päivitettävä työtapaansa, jotta kuvien tuottajat voivat olla mukana tallennusteemojen, -kohteiden ja -tapojen määrittelyssä. Dialogi mahdollistaa myös tekijänoikeus- ja tietosuojakysymysten huomioimisen kestäväällä tavalla. Muistiorganisaatioiden on seurattava valppaasti yhteiskunnan ja kuvakulttuurien muutoksia, mutta työn onnistuminen edellyttää myös kokemusasiantuntijutta ja kumppanuuksia organisaatioiden ulkopuolelta. Tallennuksen tavoitteista riippuu, millaista yhteistyötä tarvitaan. Stockholms läns museumin ja Nordiska museetin tallentaessa Tukholmassa huhtikuussa 2017 tapahtunutta terrori-iskua keskeistä oli saada sanoma kuvakeruusta leviämään – tällöin sponsoroitu näkyvyys sosiaalisessa mediassa ja näkyvyys perinteisessä mediassa olivat hyviä työkaluja. Suomen valokuvataiteen museon Insta-Suomi -tallennushankkeessa puolestaan museo pyysi omilta Instagram-seuraajiltaan ehdotuksia tallennuksen kohteeksi sopivista suomalaisista Instagramin käyttäjistä. Ehdotuksia tuli satoja, ja joukkoistettu kuratointi johti monipuoliseen ja rikkaaseen kokoelmaan.

Yhteistyön lisäksi tarvitaan myös toimivia työkaluja. Monen museon kokoelmanhallintajärjestelmä taipuu huonosti esimerkiksi emojiin tai kommenttien tallentamiseen. Somekuvan verkottuneisuuden dokumentointi on nykyisellään lähes mahdotonta. Monien muistiorganisaatioiden tiukat laatuvaatimukset esimerkiksi tallennettavien tiedostojen minimikoosta saattavat rajata tiedostokooltaan pienet ja ”huonolaatuiset” somekuvat kokonaan tallennuksen ulkopuolelle. Kenties kriittisintä on kuitenkin puute työkaluista, jotka tekisivät tallennustyöhön osallistumisen helpoksi erilaisille yleisöille – suomalaisilta muistiorganisaatioilta tällaiset digitaaliset työkalut puuttuvat lähes kokonaan. Vastauksena tähän puutteeseen hankkeessa on kehitetty verkkosovellus-prototyyppiä, jonka kautta toivottavasti lähitulevaisuudessa kuvien lahjoittaminen onnistuu yksinkertaisesti.

Kuvat ja kuvaaminen ovat nykyään osa lähes kaikkea ihmishillistä toimintaa, ja sosiaalinen digitaalinen valokuva avaa mahdollisuuden niin suurten kuin pienienkin ilmiöiden tallentamiseen. Tämän potentiaalnin hyödyntäminen edellyttää kuitenkin sitä, että muistiorganisaatiot päivittävät riipeästi kokoelmatyön prosessejaan. Kaikkein tärkeintä on ymmärtää, että rikkaammat, vaikuttavammat ja moniäänisemmät kulttuuriperintökokoelmat edellyttävät paljon totuttua tiiviimpää yhteistyötä yleisöjen kanssa.

Kirjoittaja on taidehistorian maisteri ja työskentelee Suomen valokuvataiteen museossa kokeilmaintendenttinä. Suomen valokuvataiteen museo tallentaa kokeelmiinsa valokuvan historiaa ja nykypäivää sekä eri käyttökulttuureita daguerreotyppeistä somekuvaan, albumikuvista valokuvataiteeseen.

Linkit:

Collecting Social Photo -hankkeen verkkosivut:

collectingsocialphoto.nordiskamuseet.se

Hankkeesta sekä suomalaisista tapaustutkimuksista lisää Suomen valokuvataiteen museon verkkosivuilla:

valokuvataiteenmuseo.fi/.../collecting-social-photo